

Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkui ir nariams
Seimo Tėvynės Sąjungos Lietuvos Krikščionių Demokratų Sąjungos frakcijos seniūnei ir nariams
Finansų ministerijos ministrei
Specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriui

2023-01-17, Kaunas

Dėl buvusio Seimo BFK pirmininko M.Majausko, Lošimų priežiūros tarnybos direktoriaus V.Daukšio ir Finansų ministerijos specialistų piktnaudžiavimo reguliuojant, apmokestinant ir administruojant lošimų ir loterijų paslaugų veiklą

2022-12-03 viešojoje erdvėje paskelbta informacija, kad Specialiųjų tyrimų tarnybos bei Generalinės prokuratūros atliktame tyrime dėl bandymo papirkti parlamentarą Matą Maldeikį pastarasis minėjo, kad jam dėl prekybos poveikiu nubaustas Seimo nario patarėjas minėjo, kad tuometiniam Seimo BFK pirmininkui M. Majauskui už įstatymo projektą perduota pinigų suma, prilygstanti dviejų kambarių butui. Ši aplinkybė tyrimo medžiagoje yra užfiksuota kaip M. Maldeikio liudijimai: „[...] Pokalbio eigoje jis prisiminė Seimo nario M. projektą dėl lošimų reklamos draudimo. K. jam pasakė, kad M. šiuo atveju atstovavo kitą pusę – internetinius lošimus. Pokalbio metu K. pasakė, kad už įstatymo projektą M. gavo sumą, kuri atitinka 2 kambarių butą [...]“.

2022-04-11 ir 2022-10-13 Nacionalinė lošimų ir žaidimų verslo asociacija (toliau – NLŽVA) raštu kreipėsi į Seimo valdybą ragindama kaip galima greičiau atlikti (pradėti) parlamentinį tyrimą dėl valstybės atsakingų institucijų netinkamo teisinio reguliavimo ir kontrolės lošimų paslaugų (loterijų ir azartinių lošimų) sektoriuje, beveik 250 mln. eurų žalos, padarytos valstybės biudžetui (mokesčių mokėtojams) ir viešajam interesui. NLŽVA raštuose buvo pateikti viešais, oficialiais duomenimis paremti skaičiavimai apie reikšmingus valstybės (mokesčių mokėtojų) finansinius praradimus – vien per 2015-2022 metus valstybės mokestinėms pajamoms padarytos žalos, įskaitant negautas mokestines pajamas, dydis viršijo 250 mln. eurų. Tačiau nei Seimo valdyba, nei SBFK į tai iki šiol nesureagavo. Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes, kyla klausimas, ar Seimo BFK tyla (nereagavimas) dėl NLŽVA raštuose nurodytų viešųjų finansų praradimų yra atsitiktinis, ar sąlygotas loterijų ir lošimų organizatorių, įskaitant ir nuotolinių lošimų, interesų protegavimo?

Tuo pat metu keltinas klausimas, ar buvusio Seimo BFK pirmininko M.Majausko ir LPT direktoriaus V.Daukšio, Finansų ministerijos specialistų veiksmai ar neveikimas, reguliuojant, apmokestinant ir administruojant lošimų ir loterijų paslaugų teikimo ekonominę veiklą, neturėtų būti baudžiamojo įstatymo požiūriu vertinami kaip piktnaudžiavimas. Pagrindą tokio klausimo kėlimui patvirtina ir žemiau nurodytos teisėkūros iniciatyvos, proteguojančios internetinių (nuotolinių) lošimų organizatorių interesus.

NLŽVA 2022-10-12 rašte Seimo valdybai išdėstė ir faktiniais duomenimis pagrindė bei paašškino sisteminės valstybės politikos klaidas:

1. Nacionalinės loterijos išsiqimimas

Valstybės tikslams sukurtas loterijų monopolis šiandien faktiškai yra perimtas keturių fizinių asmenų grupės. Tuo metu įvairios veiklos lengvatos turi būti taikomos tik (!) tokiai Nacionalinei loterijai, kurios naudos gavėjas – valstybė, o ne privatūs asmenys.

2. Privačioms Lietuvos loterijoms skiriamos mokestinės „dovanos“

Valstybė gali ir turi per Nacionalinę loteriją kaupti lėšas specialiosioms programoms – sportui, kultūrai, kitoms socialiai naudingoms veikloms remti. Tačiau Lietuvoje „mokestinės donanos“ dalinamos privačių asmenų kontroliuojamoms loterijoms – tai tiesioginė žala valstybei.

3. Per maži mokesčių tarifai nuotolinių lošimų paslaugoms

Įteisinusi nuotolines lošimų paslaugas nuo 2016 metų valstybė taikė mažesnius (!) mokesčių tarifus

nuotolinėms paslaugoms, palyginus su tų pačių rūšių antžeminėmis rūšimis, nors jų veikla reikalauja gerokai mažesnių aptarnavimo kaštų. Nuo 2022 metų tarifai suvienodinti absoliučia išraiška, tačiau toks sprendimas vis tiek nuotoliniams lošimams leidžia kaupti ženkliai didesnę pelno maržą – tai valstybės negautos pajamos.

4. Netaikomi progresiniai mokesčių tarifai viršpelnius uždirbantiems rinkos lyderiams
Neteisėtai susiformavusiuose oligopoliniame nuotolinių lošimų ir monopoliniame loterijų rinkos sektoriuose lyderių (privatų bendrovių) viršpelniai siekia iki 50-60 proc. bendrųjų pajamų. Dėl netaikomų progresinių mokesčių tarifų valstybė kasmet negauna dešimčių milijonų eurų pajamų.
5. Teisėkūros idėjos grindžiamos vartotojų apsauga, o faktiškai vartojimas tik auga
Visas teisėkūros idėjas Seimo BFK buvęs pirmininkas Mykolas Majauskas klaidinančiai ir manipuliatyviai pristatinėjo kaip vartotojų apsaugos didinimą, tačiau faktinis vartojimas (statomos sumos) rinkoje ne sumažėjo, o išaugo 80,2 proc., kai vartotojų išlaidos (organizatorių bendrosios pajamos) didėjo 54,0 proc. (lyginant I-III ketvirčių 2022-ųjų ir ikipandeminių 2019-ųjų duomenis). Tai rodo, kad vartotojai atsidūrė ženkliai didesnės socialinės rizikos situacijoje.
6. Dėl didelių nuotolinių lošimų reklamos išlaidų žiniasklaidoje nebeliko kritinių ir dalykiniais argumentais pagrįstų diskusijų apie lošimų paslaugų rinkos būklę
Pagrindinių Lietuvos žiniasklaidos verslo grupių pajamų struktūroje nuotolinių lošimų ir loterijų paslaugų informacinės sklaidos pajamos sudaro reikšmingą dalį (viso 2019-2021 metais rinkos kainomis apie 107,8 mln. eurų). Todėl kritinis (alternatyvus) azartinių lošimų ir loterijų reguliavimo bei administravimo vertinimas faktiškai yra užgniaužtas (nuslopintas), kritinė ir dalykiniais argumentais pagrįsta diskusija viešoje erdvėje nevyksta.
7. Moksliniai tyrimai apie padėtį dėl lošimų paslaugų paplitimo rinkoje nevykdomi, jais nesiremia teisėkūra
Teisėkūros iniciatyvos remiasi subjektyviais ir (ar) spekuliatyviais Lošimų priežiūros tarnybos ir Finansų ministerijos tarnautojų įsivaizdavimais (nuomonėmis), o ne mokliškai pagrįstais ir socialiai reprezentatyviais faktiniais duomenimis. Objektivių, moksliniais tyrimais ir tarptautinėmis metodikomis pagrįstų duomenų valstybė nekaupia, neanalizuoja, nefinansuoja tokių tyrimų kryptį. Priešingai, teisėkūra dažnai remiasi vien LPT tvarkomų prašymų neleisti lošti statistika, kuri neskaidri, mokliškai nepagrįsta, socialiai nereprezentatyvi, o jos rinkimo principai yra griežtai sukritikuoti sociologų ir visuomenės sveikatos specialistų. Tokiais nepagrįstais duomenimis paremtos teisėkūros iniciatyvos tik toliau didina žalą valstybei, viešiesiems finansams ir vartotojams.

Šios problemos iki šiol neįvertintos, kiekvieną dieną toliau didina žalą valstybei, viešajam interesui bendrai ir kiekvienam vartotojui individualiai.

1. Buvusio Seimo BFK pirmininko Mykolo Majausko korupcinio pobūdžio teisėkūros iniciatyvų azartinių lošimų ir loterijų reguliavimo ir apmokestinimo srityje žala valstybei

1.1. Priemonių skatinti lošti apribojimas

Seimo BFK pirmininkas, subūręs Seimo narių grupę, registravo įstatymo projektą Nr. XIVP-392, kuris priimtas 2021-05-20. Autoriai skelbė, jog projektu bus sumažintos galimybės skatinti lošti ir vartotojai turėtų mažiau lošti. Tačiau reguliavimo efektas gavosi atvirkštinis. 2022 ir 2019 metų duomenys patvirtina, kad lošimo paslaugų vartojimas nesumažėjo, o priešingai – padidėjo dvigubai. Tai sąlygojo nuotolinių lošimų šuoliškas (vykęs

geometrine progresija) augimas (+80,2 proc.). Be to, tai dar labiau sumažino mažiau patrauklių (mažesni azartų siūlančių) ribotų lošimų paslaugas teikiančių bendrovių galimybes konkuruoti su didesni patraukluma siūlančiomis bendrovėmis.

Faktiškai skatinimo priemonių apribojimas sukūrė dvi pasekmes:

- Įtvirtino ir „užkonservavo“ rinkos lyderių pozicijas (uždarė rinką) – tiek dabar veikiančios mažesnieji rinkos dalyviai, tiek teoriniai nauji konkurentai iš esmės neturės jokių priemonių savo paslaugų patrauklumui didinti, todėl esami lyderiai turi garantuotas rinkos dalis;
- Skatinimo priemonės uždraudus visoms skirtingoms lošimo paslaugoms sudarytos sąlygos, kai vartotojui vienodomis sąlygomis siūlomi ir nuosaikūs lošimai, ir didžiausios rizikos. Vartojimo statistika rodo, kad tokiomis sąlygomis 99% vartotojų renkasi didžiausios rizikos lošimus ir vos 1% nuosaikius.

Taigi, tokia teisėkūra situaciją rinkoje pakeitė ne valstybės naudai – įtvirtino ir sustiprino rinkos monopolizavimosi tendencijas, o tuo pat metu vartotojus paskatino rinktis didesnės rizikos lošimo paslaugas. Būtent tokias tendencijas patvirtina lošimų paslaugų organizatorių veiklos ir finansiniai duomenys.

Tuo pat metu skatinimo lošti priemonių apribojimas visiškai nesumažino lošimo paslaugų reklamos. O priešingai – ją suprimityvino ir pavertė buku prekių ženklų ir jų siūlomų lošimo rūšių kartojimu.

1.2. Sprendimas nestabdyti LAKIS diegimo

Pandemija 2020-2021 metais pakeitė padėtį daugelyje verslo sektorių iš esmės. Pavyzdžiui, į tai reaguojant Seimas dar 2020 metų pabaigoje skubos tvarka atidėjo anksčiau planuotą reikalavimų minimaliam vaistinių plotų tinklui griežtinimo įsigaliojimo datą. Tačiau Seimas išliko kurčias antžeminių lošimo paslaugų tiekėjų argumentams, jog iki pandemijos planuotos LAKIS (Automatų kontrolės informacinė sistema) diegimas sukeltų nepamatuotai didelę naštą dėl pandemijos jau ir taip nuostolingai dirbantiems antžeminių lošimo paslaugų organizatoriams.

Tiek Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmai, tiek NLŽVA 2020 metų pabaigoje ir 2021 metų pirmąjį ketvirtį, analizuodamos karantino ir pandemijos finansinį ir ekonominį poveikį antžeminių lošimo paslaugų sektoriui, teikė analitinius duomenis apie būtinybę bent laikinai atidėti LAKIS sistemos diegimą. Deja, buvęs Seimo BFK pirmininkas Mykolas Majauskas vienasmeniškai nuo komiteto narių ir kitų Seimo narių nuslėpė informaciją apie šių kreipimusi ir juose pateiktų argumentų faktą, nenagrino raštuose išdėstytų problemų esmės ir neargumentavo tokio savo neveikimo, nors, kaip dabar matyti iš lošimų organizatorių finansinių 2021 metų rodiklių (antžeminių paslaugų dalies nuostolingos veiklos), pagrindo prašymą tenkinti buvo daugiau nei pakankama.

Dėl to antžeminių lošimo paslaugų tiekėjai turėjo pandemijos laikotarpiu atlikti esminę turimos įrangos renovaciją, kuri visoms Lietuvos rinkoje veikiančioms bendrovėms kainavo milijonus eurų, tačiau jokios pridėtinės vertės veikloje nesuteikė (tą patvirtina antžeminių lošimo paslaugų tiekėjų rezultatai po pandemijos). Visos šios investicijos iškelia iš Lietuvos, nes šalyje nėra nė vieno nacionalinio įrangos gamintojo.

Formalių ir jokios naudos tiek reguliatoriui, tiek lošimų organizatoriams, tiek vartotojams neteikiančių administracinių funkcijų diegimas LAKIS sistemoje (ir su tuo susijusios didelės ir naudos negeneravusios finansinės investicijos) už rinkoje veikiančių lošimų organizatorių didžiules lėšas yra visų jos autorių ir jos diegimo termino neprailginusių politikų asmeninė atsakomybė.

Tuo pat metu įstatymų leidėjai „nepastebėjo“ esminių LAKIS sistemos ydų. Pavyzdžiui, STT nurodė, kad iki šiol prie sistemos nėra prijungti lošimo namuose naudojami stalo lošimų įrenginiai (jie naudojami organizuojant neribotų statymų ir laimėjimų lošimus, dėl to jų pajamų kontrolė privalo būti aukščiausio lygio, o FNTT ne kartą yra pažymėjusi jų riziką pinigų plovimo požiūriu, tačiau tai liko praignoruota), o taip pat nuotolinių lošimų įrenginiai. Belieka papildyti, jog daugiau nei 20 metų iki šios dienos lošimo stalai jokios piniginių srautų per juos kontrolės neturi.

1.3. Rinkos „pertvarka“ pagal buvusį Seimo BFK pirmininką Mykolą Majauską ir jos žala valstybei

Kaip pateikimo metu atskleidė pats buvęs Seimo BFK pirmininkas, 2021-06-15 registruotus projektus iš esmės pasiūlė ir parengė LPT (t. y. jos direktorius Virginijus Daukšys). Pagrindinės naujovės ir jų žala valstybei:

- *Nuotolinių lošimų organizatoriams nebereikalingos antžeminės lošimo vietos*
Valstybė palengvino nuotolinių lošimo paslaugų teikimo sąlygas. Nuotolinių paslaugų organizatoriams sumažėjo veiklos kaštai, nes tapo nebūtinu fizinės infrastruktūros turėjimas, panaikintos darbo vietų sukūrimo ir jų turėjimo Lietuvoje reikalavimas, ekonominė veikla iš esmės perkelta į užsienio valstybių jurisdikcijas;
- *Savivaldybių tarybos kas 5 metus gali neleisti veikti antžeminei lošimų vietai*
Vietos savivaldybių tarybos kas 5 metai sprendžia, ar išduoti/pratęsti leidimą organizuoti lošimus konkrečioje savivaldybės vietoje. Antžeminės lošimo vietos, po įvairiausių pasiūlymų įgyvendinimo kuo toliau, tuo labiau tapo nerentabilios, todėl visai tikėtina, jog dauguma jų nesugebės užtikrinti tokio pelningumo, kad investicijos atsipirktų per 5 metus. Valstybė iš esmės užprogramavo 20 metų kurto verslo ir jame dirbančių darbo vietų sunaikinimą. Galima ne tik prognozuoti, bet ir teigti jog būtent dėl tokio reguliavimo antžemine forma liks veikti tik keli klasikiniai lošimo namai (k kazino), nes naujoji tvarka naujų nuosaikias paslaugas siūlančių antžeminių lošimo vietų steigimą padarė nerentabiliu (plačiau žr. **Priede Nr. 1**).
- *Didinamas įstatinis kapitalas, įvedamas licencijos mokestis*
Valstybė užkerta kelią į rinką ateiti naujiems paslaugų tiekėjams, o esamiems iškelia abejonę dėl tikslingumo tęsti veiklą, kai reikės mokėti milžiniško dydžio licencijos mokestį. Valstybė faktiškai proteguoja dabartinius rinkos lyderius, nes jų gaunami viršpelniai lengvai leis padidinti įstatinį kapitalą, sumokėti naują licencijos mokestį (o loterijoms – net ir nereikės). Visa ši nauda valstybei atiteks prie didžiausios socialinės rizikos lošimų pripratimus vartotojus – t. y. iš esmės padidinus socialinę riziką kartais.

Buvęs Seimo BFK pirmininkas Mykolas Majauskas projektų svarstymo metu neatsižvelgė ir į Specialiųjų tyrimų tarnybos 2021-10-05 Antikorupcinio vertinimo išvadoje Nr. 4-01-7364 nurodytus įstatymų projektų trūkumus, akivaizdžiai atskleidžiančius ketinimus įtvirtinti nuotolinių lošimų organizatoriams palankų, jų interesus proteguojantį, asimetrišką reguliavimąⁱ.

Tai, kad tokia buvusio Seimo BFK pirmininko Mykolo Majausko „pertvarka“ prieštarauja valstybės interesams ir niekaip negina vartotojų interesų, iliustruoja toks pavyzdys. Pristatant „pertvarką“ buvo deklaruojamas siekis apsaugoti vartotojus, tačiau nauji barjerai ir veiklos ribojimai numatyti tik antžeminių lošimo vietų veiklai. Neva vartotojai patiria esminį pavojų iš fizinių lošimo vietų, kai nuotolinių ir antžeminių lošimų (nevertinant loterijų) dalys vartojime 2022 metų I-III ketv. atitinkamai sudarė 78 ir 22 procentines dalis. Tuo metu bet kuriame mobiliajame telefone pasiekiamos nuotolinės lošimo paslaugos ne tik neapribotos, o priešingai – jų teikimo

sąlygos palengvintos ir supaprastintos. Ir tai daryta nepaisant to, jog reikšmingų duomenų nėra apie esmines kriminogenines ar kitas problemas, siejamas su antžeminėmis lošimo vietomis.

Kaip identifikavo STT, „pertvarka“ neproporcingai palanki nuotolinių lošimo paslaugų organizatoriams. Jų veiklai nereikalingos darbo vietos Lietuvoje, veiklos pajamos pervedamos į užsienio valstybių jurisdikciją, toks reguliavimas kenkia ne tik nacionalinio verslo, bet ir valstybės interesams. Lietuvos valstybės viešojo intereso aspektu turi būti keliamas klausimas, kieno interesui/interesų grupei su tokia „pertvarka“ išties atstovavo buvęs Seimo BFK pirmininkas Mykolas Majauskas ir LPT direktorius Virginijus Daukšys?

Su projektais susijusios faktinės aplinkybės buvo puikiai žinomos tiek buvusiam Seimo BFK pirmininkui Mykolui Majauskui, tiek LPT direktoriui Virginijui Daukšiui, tiek Finansų ministerijos valstybės tarnautojams, kurie šių įstatymų projektų svarstymo metu:

- a) nuslėpė duomenis, atskleidžiančius drastišką nuotolinių lošimų paslaugų vartojimo augimą bei poreikį (būtinybę) jų reguliavimą griežtinti, o taip pat didinti jų mokestinę naštą;
- b) teigė, kad visos lošimo paslaugų rūšys yra vienodos, taip paneigdami šiuos dalykus:
 - i. parametrinio reguliavimo skirtumus, kuriais ir yra paremtas brandžių didžiausių Europos rinkų suformavimo modelis;
 - ii. kad skirtingi lošimų sektoriai daro skirtingą poveikį probleminio lošimo mastų (apimčių) ir socialinių rizikų augimui^{ii iii};
 - iii. nuslėpė Europos Sąjungos teisingumo teismo (toliau – ESTT) jurisprudencijoje suformuotą nuotolinių lošimų socialinių rizikų vertinimą^{iv}, pabrėžiantį, jog dėl to, kad vartotojas ir ūkio subjektas tiesiogiai nebendruoja, *azartiniam lošimams internetu būdingas kitokio pobūdžio ir didesnis pavojus, palyginti su tradicinėmis tokių lošimų rinkomis, turint omenyje galimą ūkio subjektų sukčiavimą, nukreiptą prieš vartotojus*^v. ESTT taip pat pažymėjo, kad azartinių lošimų siūlymo internetu požymiai lygiai taip pat gali pasirodyti esą kitokio pobūdžio ir didesnis pavojus šaltinis, palyginti su tradicinėmis tokių lošimų rinkomis, *kalbant apie vartotojų ir ypač apie jaunimo ir asmenų, kurie turi ypatingą polinkį lošti arba kuriems toks polinkis gali išsivystyti, apsaugą*^{vi}.

Be to, šiuos įstatymų projektus LPT/Finansų ministerija iniciavo ne įgyvendinant įprastinę teisėkūros procedūrą per Vyriausybę, kuri turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, o, viršydamos savo kompetenciją (veikiant *ultra vires*), pateikiant juos tiesiogiai vienam asmeniui – buvusiam Seimo BFK pirmininkui M. Majauskui.

1.4. Pavėluotas ir neadekvatus (disbalansus didinantis) specialiojo lošimų ir loterijų mokesčio tarifų didinimas

Tai, kad dalis lošimo paslaugų rinkos lyderių Lietuvoje uždirba viršpelnį, tapo aišku dar iš 2019-2020 metų finansinių rodiklių, kai rinkos lyderės UAB „Top Sport“ pelningumas pasiekė 15-17 mln. eurų ir atitinkamai sudarė 44,7 ir 46,7 procentus nuo bendrųjų pajamų (atitinkamai 2019 ir 2020 metais). 2021 metų rezultatas – jau 32,8 mln. eurų pelno ir atitinkamai 57,6 proc. pelningumas. Tačiau iki pat 2022 metų liepos 1 dienos nuotolinių lošimų paslaugų buvo taikomas tas pats 13 proc. specialiojo lošimo mokesčio tarifas.

2021-09-13 registruotas įstatymo projektas Nr.XIVP-826 turėjo spręsti Lietuvoje įsisenėjusią itin menko loterijų ir nuotolinių lošimų apmokestinimo problemą. Tačiau pasyvi Finansų ministerijos pozicija ir šališki/tendencingi

buvusio Seimo BFK pirmininko Mykolo Majausko veiksmai lėmė, jog mokestinė našta buvo padidinta itin neproporcingai ir neadekvačiai – ne sumažindama, o padidindama pelningumo disbalansus tarp skirtingų lošimų ir loterijų sektorių. Rinkoje dominuojantiems nuotolinių lošimų oligopolistams, turintiems 50-60 proc. pelno maržą, mokestinės naštos padidėjimas veiklos rezultatams sumine išraiška buvo juokingai mažas. O reikšmingai mažesnes pajamas ir santykinai dideles veiklos sąnaudas turintys rinkos dalyviai, organizuojantys veiklą antžeminėse vietose ypač ribotų statymų ir laimėjimų sektoriuose (čia veiklos pelningumas tesiekia 10-13 proc., dar sumažėjęs dėl esminio neigiamo pandemijos poveikio), buvo įstumti į ribinę situaciją dėl veiklos tęstinumo galimybių. Pelno marža (po specialiojo mokesčio), į kurią turėtų būti orientuojamasi nustatant lošimų ir loterijų mokesčius, NLŽVA požiūriu, turėtų sudaryti apie 15-20%, o didžiausiems lošimų organizatoriams – iki 15%. T.y. didesnio masto pelno dalis (viršpelnis) turi būti grąžinama visuomenei per progresinį specialiojo mokesčio tarifą.

Valstybė turi siekti didinti savo pajamas iš reguliuojamų ekonominių veiklų (kokios yra ir lošimo paslaugos), todėl apmokestinimas turi būti progresinis, siekiant iš organizatorių valstybės naudai susigrąžinti perteklinį pelną. Reguluojamoje rinkoje negali būti taikomas laisvos konkurencijos sąlygomis tinkamas vienodų tarifų modelis – jie privalo būti skirtingi, atsižvelgiant į veiklos sąlygų lošimo paslaugoms skirtumus, jų nulemtas skirtingas socialines rizikas, apibrėžiamas *loss per hour* rodikliu (pralošiamos per vieną valandą sumos ar vidutinis valandinis nuostolis):

- mokesčio tarifas turi būti diferencijuotas;
- mokesčio tarifas turi įvertinti konkrečios lošimo paslaugos teikimo aplinkybes, kaštų struktūrą (pavyzdžiui, kokią kaštų dalį sudaro darbo jėgos, patalpų nuomos, įrangos, reklamos ir kt. išlaidos);
- mokesčio tarifas turi didėti priklausomai nuo bendrųjų pajamų dydžio (t. y. būti progresinis).

Dėl tokio kintamo progresinio mokesčio tarifo nebuvimo 2020-2021 metais Lietuvos valstybės biudžetas vien iš nuotolinių lošimų viršpelnio, pačiais kukliausiais vertinimais, negavo po 15-17 mln. eurų kasmet.

Mokestinės naštos (krūvio) disbalansus tarp skirtingų lošimų organizatorių iliustruoja ir žemiau nurodyti lošimų ir loterijų paslaugų teikėjų ekonominės veiklos finansiniai duomenys už 2021 metus. Pavyzdžiui, nuotolinių lošimo paslaugų rinkoje dominuojančiai UAB „Top Sport“ teko 71,06% bendro 7-ių pelningai dirbusių bendrovių sugeneruotos pelno).

	Bendrovė	Bendrosios pajamos, €	Grynasis pelnas, €
1	UAB Lošimų strateginė grupė	11 201 144	1 787 662
2	UAB Amber gaming	1 496 085	-1 181 311
3	UAB Baltic Bet	6 841 468	1 507 122
4	UAB Limonas	206 601	-182 753
5	UAB Nesė	1 244 364	-186 048
6	UAB Novogaming Vilnius	1 967 606	-280 070
7	UAB Olympic Casino Group Baltija	23 504 059	6 364 500
8	UAB Tete-a-Tete kazino	14 110 286	364 746
9	UAB Top Sport	57 050 186	28 145 931

10	UAB Unigames	4 925 305	573 559
11	UAB VSGA	4 561 253	862 744
Bendra suma		127 108 357	37 776 082

Lentelė Nr. 1 – Lošimo paslaugų teikėjų ekonominės veiklos finansiniai duomenys už 2021 metus

Mokestinių tarifų, privilegijuojančių nuotolinių lošimų organizavimą, taikymą Finansų ministerijos atsakingi valstybės tarnautojai ir LPT direktorius Virginijus Daukšys toleravo nuo jų įteisinimo pradžios – 2016 metų sausio 1 dienos. Tai sudarė ypatingai palankias sąlygas nuotolinių lošimų šuoliškai (beprecedentei tarp ES valstybių) plėtrai. Iki nuotolinių lošimų įteisinimo, laikotarpyje nuo 2012-01-01 iki 2016-01-01 LPT direktoriaus įsakymų pagalba buvo sudarytos sąlygos nuotolinių lošimų organizatoriams teikti šias paslaugas kvazi-teisiniu būdu. Tokia Finansų ministerijos ir LPT atsakingų valstybės tarnautojų veikla ne tik prieštaravo viešajam interesui, tačiau taip pat padarė didelę žalą valstybės finansams. Nepaisant to, nė vienas už lošimų ir loterijų reguliavimą ir administravimą atsakingas valstybės tarnautojas nebuvo patrauktas teisinėn atsakomybėn už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi ir valstybei padarytą didelę žalą.

Aukščiau nurodytų faktų ir argumentų visuma patvirtina šališko, neobjektyvaus, o kartu ir skaidrumo reikalavimų neatitinkančio teisinio reguliavimo raišką, ko pasėkoje Finansų ministerijos, LPT direktoriaus Virginijaus Daukšio, Seimo BFK pirmininko Mykolo Majausko iniciatyva Seimui nustačius naujus vienodus mokestinius tarifus valstybės biudžetas negauna reikšmingų pajamų.

Be to, mokesčių didinimas iš esmės neišsprendė faktinio monopolio loterijų paslaugų sektoriuje. Žinant, jog „Olifėja“ ir „Euloto“ bei jų veiklą palaikanti trečia bendrovė yra valdomos iš esmės tų pačių susijusių fizinių asmenų grupės, akivaizdu, jog būtinas tiesioginis valstybės įsikišimas ir Nacionalinės loterijos modelio grąžinimas. Per kelis dešimtmečius „Olifėja“ yra tapusi faktiniu privačiu monopoliumi, kuriam, vėlg, taikomos „visiems loterijų rinkos dalyviams vienodų“ mokesčio tarifų sąlygos. Tai jau sugeneravo ir toliau kasdien generuoja didžiules netektis tiek valstybės biudžetui, tiek ir nacionalinių loterijų lėšomis įprastai finansuojamoms sporto, kultūros ir kitų viešojo intereso sričių veikloms.

NLŽVA vertinimu, įstatymų leidėjas turėtų svarstyti klausimą, koku būdu faktiškai veikianti Nacionalinė loterija turėtų būti sugrąžinta valstybės nuosavybėn. Brandžių lošimo paslaugų rinkų valstybių praktika rodo, jog Nacionalinė loterija turi būti išskirtinai naudojama viešojo intereso veiklų finansavimui, sportui, kultūrai, kitoms socialiai reikšmingoms iniciatyvoms remtis ir finansuoti. Tam gali būti naudojama Didžiosios Britanijos ar kitų tokių modelių naudojančių valstybių patirtis ir geroji praktika. Tarptautinėje praktikoje lietuviškas modelis, kai Nacionalinė loterija yra perduota nacionalinei olimpinio judėjimo administracijai (Lietuvos atveju – Lietuvos tautiniam olimpiniam komitetui) yra išimtis ir, deja, akivaizdžiai nepasiteisinęs. Ar Nacionalinės loterijos organizavimas turi būti perimtas į valstybės įstaigų rankas, ar organizuojamas specialus atviras viešas konkursas tokią išimtinę teisę perleidžiant privačiam operatoriui – politinio apsisprendimo klausimas. Pažymėtina, kad tokią idėją 2021 metais buvo iškėlęs ir buvęs Seimo BFK pirmininkas Mykolas Majauskas, tačiau vėliau jos dėl nepaaiškintų priežasčių atsisakė^{vii}.

	Bendrovė	Bendrosios pajamos, €	Grynasis pelnas, €
1	UAB Euloto	2 410 474	1 631 379
2	UAB New Miracle	44 298	2828
3	UAB Olifėja	7 685 459	5 654 745

4	UAB Žalgirio Loto	-287 987	-38 166
Bendra suma		9 852 244	7 250 786

Lentelė Nr. 2 – Loterijų paslaugų teikėjų finansiniai duomenys už 2021 metus

Pažymėtina, jog šio specialiojo mokesčio atveju Vyriausybė savo nutarimu 2021-12-15 pritarė Ekonomikos ir inovacijų ministerijos siūlymui nustatyti vėlesnę padidinto specialiojo mokesčio loterijų organizatoriams įsigaliojimo datą, t. y. nukeliant papildomą pusmetį iki 2023 m. sausio 1 d. Šis siūlymas buvo motyvuotas tuo, kad neva organizuojant loterijas siūloma taikyti ženkliai didesnį, t. y. 18 procentų, mokesčio tarifą, palyginti su iki tol taikytu 13 procentų tarifu. Taip neva siekta sudaryti sąlygas loterijų organizatoriams prisitaikyti prie pakitusio teisinio reglamentavimo ir prie jo priderinti savo turtinius interesus bei ekonominės veiklos perspektyvas, nekreipiant dėmesio, jog loterijų pajamos metų metais ženkliai augo, o įstatymu nustatytas laimėjimų išmokėjimo koeficientas 50% nuo tiražo sumos, kai kitose lošimo paslaugų rūšyse siekia 95%. Paradoksas, kad tokie argumentai kitiems lošimo paslaugų organizatoriams netaikyti, nors jų mokestinė našta didinta dar daugiau. Ši mokestinė dovana loterijoms (privatiems asmenims) buvo padaryta valstybės biudžeto sąskaita.

2. Ankstesnė kryptinga FM ir LPT veikla, iki šiol kenkianti valstybei ir vartotojams

Minėti 2021-06-15 įstatymo projektai atitiko Finansų ministerijos ir (ar) LPT pastarojo dešimtmečio teisėkūros iniciatyvų tikslus. Jomis kryptingai siekta:

- didinti nuosaikias lošimo paslaugas teikiančių antžeminių lošimo vietų – automatų salonų, lažybų punktų – organizatorių veiklos sąnaudas;
- mažinti organizatorių pajamas per įvairius nebūtinus perteklinius reikalavimus vartotojams, įėjimo į rinką barjerus, naujas nuolatines išlaidas padaryti šių sektorių veiklą investicijų ir veiklos prasme nesaugia ir ypatingai rizikinga (pavyzdžiui, privaloma lankytojų asmens tapatybės patikra, pareiga lošimų organizatoriams naudoti lankytojų vaizdą įrašančią įrangą, pertekliniai techniniai reikalavimai lošimo įrenginiams, neproporcingi lošimų vietų ribojimai).

2.1. Sąmoningas lošimo paslaugų skirtumų ignoravimas

Finansų ministerija ir Lošimų priežiūros tarnyba sistemingai siekia nusišalinti skirtingų lošimo rūšių finansinių ir socialinių rizikų skirtumus. Juos ignoruojant ir visiems taikant „vienodus“ reikalavimus rinkoje įsigali didžiausios rizikos lošimo paslaugų rūšys.

Europos Komisija nurodo, kad lošimo paslaugų sukeliams problemoms įtaką daro tokie veiksniai:

- *Veiksma dažnis*
Kuo trumpesnis laikas tarp paties lošimo ir galimybės pastatyti sumą, tuo didesnė rizika;
- *Išmokos intervalas*
Kuo trumpesnis laikas nuo sumos pastatymo iki rezultato, tuo didesnė rizika;
- *Didžiausias statymo ir laimėjimo dydis*
Kuo didesnis galimas laimėjimas, tuo didesnė paskata dalyvauti, o kuo didesnė statomos sumos galimybė, tuo didesnė socialinė rizika per kritiškai trumpą laikotarpį pralošti didelę sumą;

- *Prieinamumas ir socialinė aplinka*
Ar lengva „pradėti“ lošimą, ar aplinka tai skatina, ar riboja;
- *Noras susigrąžinti praloštą sumą, buvimas „arti“ laimėjimo*
Kuo didesnė (atrodo) laimėjimo tikimybė, tuo didesnė iliuzija, kad prarastas sumas galima atsilošti;
- *Įsivaizduojami įgūdžiai ir „dalyvavimo“ iliuzija*
Galimybė dalyvauti įvykyje, dėl kurio lošiama, arba panaudoti savo įgūdžius sėkmės tikimybei įvertinti suteikia pagrindo „beveik laimėjusio“ psichologijai ir didina riziką;
- *Komeraciniai pranešimai*
Jie gali paskatinti pažeidžiamas grupes ^{viii}.

Akivaizdu, kad šie veiksniai skirtingose lošimo rūšyse, erdvėje, laike yra skirtingi ir todėl pavojus vartotojui reikšmingai skiriasi. Todėl ir valstybės politika, konkretūs reguliaciniai sprendimai turi būti skirtingi, o ne universalūs. Dėl šių skirtingų socialinių rizikų pripažįstama, kad jų reguliavimui ir apmokestinimui yra būtina taikyti teisinės ir mokestinės diferenciacijos ir individualizavimo principus.

LPT ir FM, ignoruodamos minėtus Europos Komisijos išskirtus veiksnius, sistemingai siekia „suplakti“ visas lošimo paslaugų rūšis į krūvą, nepaisyti skirtingų sektorių pajamų, sąnaudų, organizavimo vietų ir kitų ypatumų. Dėl tokių neracionalių pastangų Lietuvos lošimo paslaugų rinka radikalizuojasi, kinta ne valstybės ir ne vartotojų naudai, nes joje vis didesnę dalį užima neribotų statymų ir laimėjimų lošimo paslaugos (A kategorijos lošimo automatai). Dėl to ateityje Lietuvoje neišvengiamai sumažės darbo vietų skaičius, nekilnojamojo turto, įvairių aptarnavimo, saugos, IT, kitų paslaugų sektorių pajamos.

2.2. Galimos politinės korupcijos židiny, formuojant korupcinę nuotolinių lošimų rinką

Dabartinė Lošimų priežiūros tarnybos vadovybė suformuota 2012-2014 metais, kada lošimo paslaugų priežiūrą kuravo partijos „Tvarka ir teisingumas“ deleguotas Finansų viceministras a.a. Vytautas Galvonas ^{ix}, o savo iniciatyvomis Seime jį palaikė partietis Petras Gražulis. Pastarasis 2012-2016 m. kadencijos metu pateikė keletą svarbių pasiūlymų kaip sustiprinti vienasmenį LPT direktoriaus valdymą. Tuometiniame Seimo BFK jo pasiūlymams buvo pritarta.

Savo politinę karjerą Vytautas Galvonas baigė po to, kai Lietuvos Respublikos Prezidentei Specialiųjų tyrimų tarnyba 2014 metų birželį pateikė „juodąjį sąrašą“ ^x. Viceministras įsivėlė į istoriją dėl galimai paimtos paskolos iš dabar nuotolinių lošimų rinkoje dominuojančios bendrovės „Top Sport“ akcininko Gintaro Staniulio ^{xi}. Pastarasis pripažino ne kartą susitikęs su viceministru, aptardavęs lošimų reguliavimą. Jis taip pat pripažino, kad pavišintos sutarties data – 2013-ųjų balandis – sutampa su laikotarpiu, kai Finansų ministerija rengė esmines įstatymų pataisas. Tų pačių 2013 metų rugsėjį viceministras žiniasklaidoje atvirai gynė neteisėtai nuotolines lažybas organizuojančias bendroves, įvardindamas jas kaip teisėtai vykdančias veiklą ir mokesčius mokančias įmones ^{xii}. Be to, būtent per Vytauto Galvono palaikymą į Lošimų priežiūros tarnybą 2013-ųjų gruodį laikinai (!) buvo įdarbintas Virginijus Daukšys, kuris 2015-ųjų sausį jau paskirtas tarnybos direktoriumi ir šias pareigas eina iki šiol.

Beje, 2012 metais analogiška istorija buvo nutikusi ir europarlamentarui Antanui Guogai, kuriam tuomet priklausiusi lažybų bendrovė vėliau buvo parduota „Betsafe“ ir šiandien yra viena iš rinkos lyderių ^{xiii}. Jis tuo metu suteikė paskolą Generalinio prokuroro pavaduotojui Andriui Neverai. Paskola buvo siejama su tuo, kad Generalinės prokuratūros prokurorai „kažkodėl“ pavėlavo apskūsti LPT patvirtintą reglamentą, kuriuo buvo suteikta minėtai Antano Guogos bendrovei lažybas organizuoti internete. LPT direktoriaus įsakymus, kuriais

kitoms trims lažybų bendrovėms buvo suteikta teisė organizuoti internetines lažybas, tos pačios prokuratūros prokurorai apskundė laiku.

Be to, būtent Antano Guogos bendrovė dar LPT pirmtakės – Valstybinės lošimų priežiūros komisijos – administracijoje finansavo dviejų konsultantų – šiuo metu vyriausiųjų specialistų Oleg Mackevič ir Tatjanos Veromej darbą. Nuo pat pradžių iki šiandien šių „specialistų“ veikla orientuota į lošimų demonizavimą ir fiktyvių istorijų apie neva didžiulį probleminio lošimo mastą Lietuvoje sklaidą. Tai buvo nuolat išnaudojama prieš valstybės ir vartotojų interesus – naikinant nuosaičių antžeminių lošimų pasiūlą (lažybų punktus ir automatų salonus), o vartotojus tokiais veiksmais skatinant rinktis didžiausios rizikos nuotolinius lošimus. Šių „sveikatos specialistų“ pastangas visiškai paneigė 2017 ir 2022 metais MRU vykdytų reprezentatyvių tęstinių mokslinių lošimo paslaugų paplitimo tyrimų rezultatai ^{xiv}, tačiau šie asmenys tokia savo pozicija aiškiai atstovaujantys privačius neribotų lošimų interesus ir toliau dirba LPT.

2.3. Neteisėta nuotolinių lažybų organizatorių „apsauga“ 2010-2015 metais

Valstybinės lošimų priežiūros komisija ir Lošimų priežiūros tarnyba 2010-2012 metais neteisėtai pažeisdama Azartinių lošimų įstatymo draudimą, leido trims bendrovės nuotolines lažybas organizuoti internetu (priimti statymus). Detaliai VLPK/LPT *ultra vires* veikla, pažeidžianti imperatyvų teisinį reguliavimą ir viešąjį interesą, laikotarpyje nuo 2010-01-01 iki 2012-12-01 yra atskleista šioje išnašoje ^{xv}.

Generalinei prokuratūrai sėkmingai teismo keliu ginant viešąjį interesą ir laimėjus bylą prieš LPT teisme, ginčą sustabdė Seimo nariai. Jau minėto Petro Gražulio pastangomis 2013 metais Seimas kreipėsi į Konstitucinį teismą dėl Azartinių lošimų įstatymo normų atitikties LR Konstitucijai. Toks prašymas buvo parengtas atstovaujant lažybų bendrovių interesams, o Seimo narius atstovavo advokatas Gytis Kaminskas, kuris buvo ir tos pačios partijos „Tvarka ir teisingumas“ pirmininko Rolando Pakso advokatas. Tai, kad šis kreipimasis į Konstitucinį teismą buvo suderintas su azartinius lošimus tuo metu kuravusiu Finansų viceministru Vytautu Galvonu neslėpė ir jis pats. Pasak jo, tuometinėje situacijoje vienintelis kelias buvo prašyti Konstitucinio teismo išaiškinimo: *Mes bandome sureguliuoti šį procesą, kad neišvartume iš Lietuvos tų įmonių, kurios moka mokesčius* ^{xvi xvii}. Faktiškai šiuo skundu Seimo nariai sustabdė Generalinę prokuratūrą, kuri teismo keliu bandė užkardyti neteisėtus Valstybinės lošimų priežiūros komisijos ir Lošimų priežiūros tarnybos sprendimus, kuriais trims lažybų bendrovėms buvo leista statymus lažybose priiminėti internetu, nors Azartinių lošimų įstatymas tai daryti draudė.

Tokia Seimo narių „pagalba“ ir kryptinga LPT direktoriaus Virginijaus Daukšio bei jo komandos veikla, proteguojant nuotolinių lošimo paslaugų organizatorius, diskredituoja tarnybą ir ši negali būti laikoma nešališka ekspertine įstaiga valstybės politikos lošimo paslaugų srityje vertinimui.

Pažymėtina, jog tokia partijos „Tvarka ir teisingumas“ atstovų veikla jau 2012-2015 metais padarė didelę žalą valstybės biudžetui ir vartotojams suformuodami iškreiptą vos trijų bendrovių nuotolinių lošimų sektorių. Tačiau 2015 metais priimti azartinių lošimų ir atitinkamų mokestinių įstatymų pakeitimai valstybės praradimus iš nuotolinių lošimų sektoriaus tik dar labiau padidino ir užprogramavo šios žalos didėjimą.

Šios teisėkūros peripetijos iš esmės iškraipė rinkos struktūrą, kai neteisėtai pradėjusios veiklą trys nuotolinių lošimų bendrovės faktiškai tapo rinkos lyderėmis ir šiandien kontroliuoja didžiąją rinkos dalį.

3. Mykolo Majausko veikla – naujausias galimai korupcijos ir korporatyvinės reiderystės požymių turinčios LPT ir FM veiklos epizodas

Kaip dabar jau žinoma, Seimo narys Mykolas Majauskas nevengia priimti paramą iš asmenų, kurie taip galimai atsidėkoja už jo parlamentinę veiklą. Kaip skelbė portalas lrt.lt, Mykolą Majausko rinkimų į Vilniaus miesto mero postą kampaniją parėmė įvairūs maitinimo paslaugų verslo atstovai. O būtent dėl PVM lengvatos šio verslo įmonėms Mykolas Majauskas aktyviai dirbo prieš palikdamas Seimo BFK pirmininko postą^{xviii}. Pirmame skyriuje minėti (poskyriuose 1.1. – 1.4.) Seimo nario Mykolo Majausko teisėkūros atvejai iškelia pagrįstas teises abejones dėl jo iniciatyvų atitikties viešajam interesui ir galimoms korupcinėms paskatoms. Be to, Mykolo Majausko teisėkūros iniciatyvos, įgyvendintos veikiant kartu su LPT direktoriumi Virginijumi Daukšiu, artimos agresyvaus verslo perėmimo (korporatyvinės reiderystės) praktikai, kai, pasitelkus teisėkūros ir administracinį resursą bei jo dispozicijoje esančias priemones, antžeminių lošimo paslaugų organizatoriai nuosekliai (sistemiškai) stumiami iš rinkos, o šių paslaugų vartotojams sudaromos sąlygos prioritetiškai rinktis nuotolinių lošimų paslaugas. Tokia teisėkūros veikla paaiškina aukščiau minėtus Mato Maldeikio liudijimus dėl galimai stambaus masto kyšį gavusio tuometinio Seimo BFK pirmininko pareigas užėmusio Mykolo Majausko atstovautų interesų.

Tokia sisteminga Seimo nario Mykolo Majausko veikla turi būti ištirta ir įvertinta tiek teisininkų, tiek ir politikų, nes akivaizdu, kad vieša informacija kryptingai (tikėtina, kad neatsitiktinai) sutampa su aukščiau aprašytais buvusio Seimo BFK pirmininko veiksmais einant šias pareigas, registruojant ir remiant skirtingas teisėkūros iniciatyvas, kurias jam, ką jis viešai iš deklaravo Seimo posėdžio metu, parengė Lošimų priežiūros tarnyba, kurios veiklos skaidrumu turime pagrindo abejoti dėl aukščiau nurodytų priežasčių. Atkreiptinas dėmesys, jog šių iniciatyvų turinys ne tik neatitinka šios tarnybos funkcijų ir atsakomybės ribų, tačiau taip pat neretai jas ir peržengia.

Tai leidžia daryti išvadą, jog valstybės politika lošimo paslaugų srityje yra aiškiai veikiama kriminalinių paskatų, dėl ko valstybė jau prarado milžiniškas biudžeto pajamas, o vartotojai patiria vis didėjančias socialines rizikas. Nieko nedarant, ši žala ir toliau auga (plačiau žr. **Priede Nr.2**). Suformuota padėtis rinkoje artina Lietuvą prie ES valstybių „lyderių“ pagal socialinių rizikų augimą, tačiau nei FM, nei LPT to „nepastebi“: vienais atvejais (atlaisvinant nuotolines paslaugas ir loterijas) „nepastebimas dramblys kambaryje“, o kitais atvejais (nustatant naujus apribojimus) – „šaudoma į žvirblius iš patrankų“.

NLŽVA siūlymai

Atsižvelgiant į valstybės tarnautojų veiklos vertinimui taikytiną viešąjį teisinį reguliavimą ir aktualią teismine praktiką^{xix xx xxi}, keltinas klausimas, ar buvusio Seimo BFK pirmininko Mykolo Majausko, LPT direktoriaus Virginijaus Daukšio, specialistų Olego Mackevič, Tatjanos Veromej, atsakingų Finansų ministerijos valstybės tarnautojų (Lolitos Šumskaitės ir kt.) veiksmuose ir (ar) neveikime, reguliuojant, apmokestinant ir (ar) administruojant lošimų ir loterijų paslaugų teikimo ekonominę veiklą, neturėtų būti baudžiamojo įstatymo požiūriu vertinami (kvalifikuojami) kaip piktnaudžiavimas (Baudžiamojo kodekso 228 straipsnis). Pagrindą tokio klausimo kėlimui patvirtina ir aukščiau nurodytos teisėkūros iniciatyvos, kryptingai proteguojančios nuotolinių ir kitokių lošimo paslaugų organizatorių interesus.

Todėl svarstytinose galimybėse:

- imtis parlamentinės kontrolės veiksmų, aiškintis galimai esminės žalos valstybės biudžetui ir vartotojams padarymo aplinkybes, o pirminiems įtarimams pasitvirtinus – atlikti parlamentinį tyrimą, kaip pasiūlyta aukščiau nurodytuose NLŽVA raštuose Seimo Valdybai;

-
- įvertinti ir išanalizuoti šios kadencijos Seimo priimtų teisėkūros iniciatyvų turinį galimų Seimo nario Mykolo Majausko viešų ir privačių interesų konfliktų kontekste, o taip pat jų atitiktis viešajam interesui;
 - kreiptis į teisėsaugos institucijas dėl aukščiau nurodytų galimai nusikalstamų veikų, susijusių su galimu piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi ir (ar) įgaliojimų viršijimu reguliuojant ir apmokestinant lošimų ir loterijų paslaugų teikimo ekonominę veiklą;
 - įvertinti Lošimų priežiūros tarnybos ir Finansų ministerijos valstybės tarnautojų, atsakingų už lošimų ir loterijų paslaugų reguliavimą, administravimą ir (ar) kontrolę, tinkamumą užimti pareigas ir priimti su tuo susijusius sprendimus;
 - svarstyti Nacionalinės loterijos ir naujo Lošimo paslaugų bei lošimų ir loterijų mokesčio įstatymų projektų parengimą, kuriuose, be kita ko, būtų numatytos galimybės įgyvendinti ne tik rinkos, bet ir LPT institucinės pertvarkos iš vienasmenės į kolegialią instituciją, kuri galėtų palaikyti adekvatą, subalansuotą, diferencijuotą, gerosiomis kitų Europos valstybių patirtimis pagrįstą reguliavimą, leidžiantį valstybei valdyti socialines rizikas, padidinti valstybės gaunamas pajamas ir sumažinti didžiausios socialinės rizikos paslaugų pasiūlą, o taip pat nacionalinės loterijos organizavimo teisės ir privilegijos perdavimą (suteikimą) valstybės ar atviro viešo konkurso būdu parinktai įmonei terminuotam laikotarpiui.

Pagarbiai,

NLŽVA prezidentas

Evaldas Magelinskas

Priedas Nr. 1 – Naujai įsteigtos (sukurtos) antžeminės lošimo organizavimo vietos investicijų atsipirkimo termino skaičiavimas

2021-06-15 įstatymų projektai sukūrė teisinį absurdą – leidimai fizinėms lošimo vietoms turi būti išduodami kas 5 metai, o faktinis vieno lošimo automatų salono ar lažybų punkto atsipirkimo laikotarpis siekia kelis kartus ilgesnį laiko tarpą.

Pajamos	Išlaidos
Bendrosios veiklos pajamos 163 000 € (pagal ikipandeminių 2019 metų duomenis)	Patalpų nuoma (200 m ² po 10 €/mėn.) – 24 000 €
	Darbuotojai (4 po 1200 €/mėn.) – 57 600 €
	Komunalinės paslaugos (20% nuomos) – 9 600 €
	Techninė priežiūra (10% įrangos) – 12 600 €
	Specialusis lošimų ir loterijų mokestis (20% nuo bendrųjų veiklos pajamų) 32 600 €
Suma – 163 000 €	Suma – 136 400 €

Lentelė 3 – Vidutinio lošimo automatų salono metinis biudžetas

Vidutinio lošimo automatų salono metinis rezultatas – 26 600 € pelno. Jis apmokestinamas 15% pelno mokesčiu, todėl vienerių metų salono pelnas po mokesčių sudaro 22 610 €.

Investicija	Metinis pelnas
B lošimų licencija – 300 000 €	Metinis rezultatas – 22 610 €
Įranga (18 įrenginių) – 126 000 € (pagal ikipandeminių 2019 metų duomenis)	
Salono įrengimas – 50 000 €	
Suma – 476 000 €	Suma – 22 610 €

Lentelė 4 – Fiksuotų investicijų į lošimo automatų saloną atsipirkimo laikotarpis

Investicijų į vidutinį lošimų automatų saloną atsipirkimo terminas yra $476\,000 / 22\,610 = 21,1$ metai.

Investicijų atsipirkimo terminas, jeigu neskaičiuojama licencija, yra $176\,000 / 22\,610 = 7,8$ metai.

Tokie atsipirkimo terminai rodo, kad licencijos įvedimas antžeminių lošimų organizavimą padarė nerentabiliu tiek atskiro lošimo salono atveju (kai licencija neskaičiuojama), tiek ir investuojant į didelį tinklą. Investicijų riziką nebepriimtina daro 5 metų leidimo terminas, nes nėra jokių teisinių garantijų, kad jis bus pratęstas konkrečiai lošimo vietai, kuriai investicijos turi būti padarytos visam atsipirkimo laikotarpiui.

Aukščiau nurodyta analizė sudaro pagrindą teigti, kad 2021-06-15 įstatymo pakeitimais kryptingai padidintos mažesnes pajamas generuojančių antžeminių (tradicinių) B kategorijos automatų salonų, lažybų punktų

operatoriams veiklos sąnaudos, per įėjimo į rinką barjerus, vietos savivaldybių sutikimus veiklai, licencijų mokesčius padaryti šių sektorių veiklą investicijų ir veiklos prasme nesaugia ir ypatingai rizikinga.

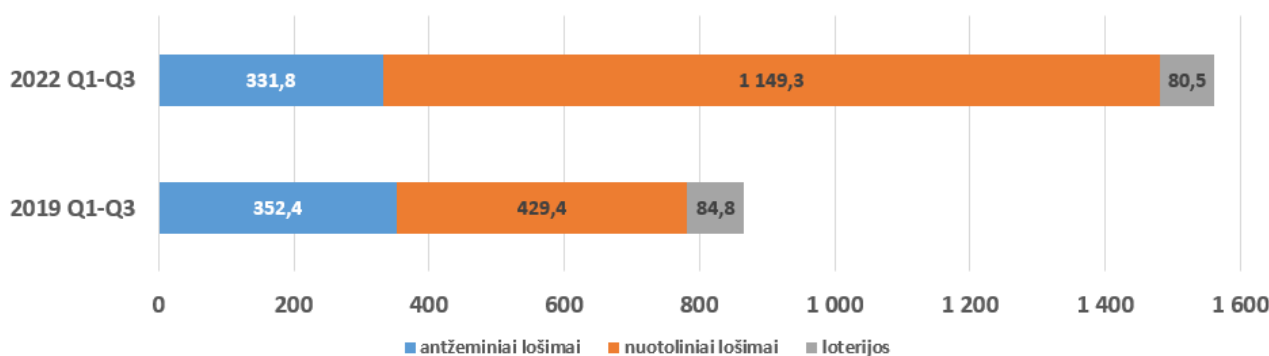

Priedas Nr. 2 – Lošimo paslaugų vartojimo ir išlaidų augimas 2019-2022 metais

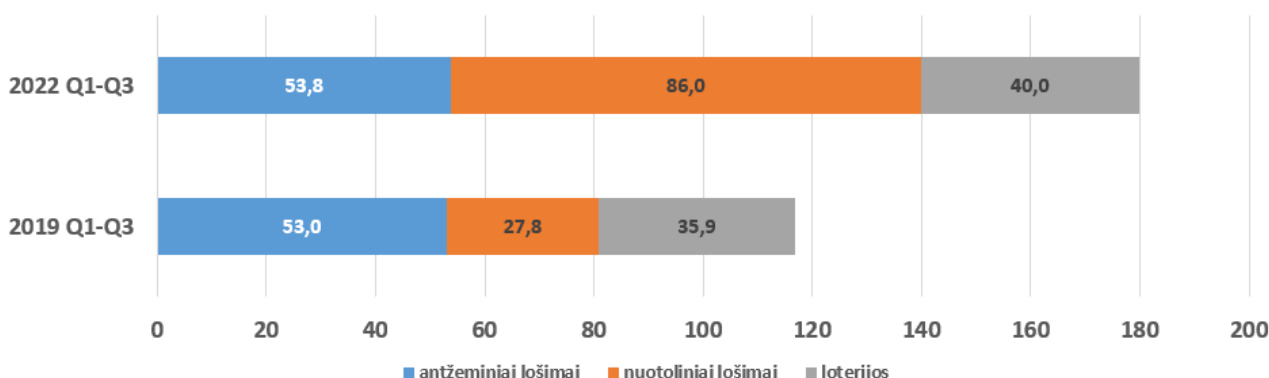
Lošimo paslaugų rinkos duomenis renka ir oficialiai skelbia Lošimo priežiūros tarnyba (LPT). Pagrindiniai lošimo paslaugų rinkos rodikliai yra du: (a) statomos sumos, kurios rodo lošimo veiklos intensyvumą arba, kitaip tariant, vartojimo mastą; (b) lošimo paslaugų tiekėjų bendrosios pajamos, kurios žymi sumą, kurią už paslaugą sumokėjo vartotojai.

Bazė imant ikipandeminių 2019 metų I-III ketvirčius ir lyginant juos su 2022 metų atitinkamu laikotarpiu, buvusio BFK pirmininko vadovavimo laikotarpiu (a) rodiklis (t. y. vartojimas) paaugo 80,2%, o augimo pagrindas – nuotolinių lošimų šuoliškas augimas. (b) rodiklis (t. y. vartotojų išleista lėšų suma) paaugo 54,0%, o augimo pagrindas – tos pačios nuotolinių lošimų paslaugos.

Lošimo paslaugų rinkos vartojimas (statymai) 2019 ir 2022 metų I-III ketv., mln. €

Suminės lošimo paslaugų vartotojų išlaidos 2019 ir 2022 metų I-III ketv., mln. €

Kitaip tariant, objektyvūs rinkos duomenys rodo, jog Lošimo priežiūros tarnybos inicijuoti ir remti teisėkūros veiksmai reikšmingai pagerino sąlygas nuotolinių lošimo paslaugų teikėjams. Bendrai rinkos vartojimas išaugo 695,2 mln. eurų (+80,2 proc.), iš jų 720,0 mln. eurų augimas teko nuotolinių lošimų paslaugoms (t.y. kitų rūšių vartojimas mažėjo). Atitinkamai bendrai vartotojų išlaidos didėjo 63,1 mln. eurų (+54,0 proc.), iš jų 58,2 mln. eurų dalis teko nuotolinių lošimų paslaugoms.

Dokumento išnašos

ⁱ 2021-10-05 STT Antikorupcinio vertinimo išvadoje Nr. 4-01-7364 dėl 2021-06-15 įstatymo projektų nurodyti trūkumai:

(i) nekvestionuojant teisės akto rengėjų siūlomo modelio, kai tam tikros rūšies lošimų organizavimui būtina gauti ir licenciją, ir leidimą, pastebėtina, kad, skirtingai, nei nuotolinių lošimų organizatoriams, antžeminių lošimų organizatoriams, siekiantiems atidaryti automatų ar bingo salonus, lošimo namus (kazino), steigti lažybų ir totalizatorių punktus, įskaitant žirgų totalizatoriaus punktus, siūloma įtvirtinti naują prievolę pratęsinėti leidimą atitinkamai veiklai vykdyti kas 5 metus papildomai gaunant savivaldybės, kurios teritorijoje vykdoma veikla, sutikimą (Projekto 4 straipsnis), kuris pagal galiojančią teisinį reguliavimą privalomas tik siekiant atidaryti lošimo namus (kazino) (Įstatymo 9 straipsnis). Tuo pat metu nuotolinių lošimų organizatoriams projekto nuostatomis naikinamas reikalavimas turėti antžeminius lošimų punktus (keičiamas Įstatymo 81 straipsnis);

(ii) nei aktualios redakcijos ALĮ, nei projekte nėra detalizuota tvarka, sąlygos bei kriterijai, kuriais remiantis savivaldybė galėtų išduoti ar neišduoti sutikimo atidaryti ar steigti lošimų organizavimo vietą arba tęsti lošimų organizavimo veiklą tam tikroje lošimų organizavimo vietoje šios savivaldybės teritorijoje. Išanalizavus savivaldybių pagal galiojančią tvarką teikiamos paslaugos išduoti leidimą atidaryti lošimo namus (kazino) duomenis nustatyta, kad savivaldybės nurodo pateikti tam tikrus skirtingus bendro pobūdžio duomenis apie planuojamą vykdyti veiklą, išsamiau nedetalizuojant minėtos nuostatos taikymo praktikoje ypatumų bei privalomų sąlygų tokiam sprendimui priimti. ALĮ 10 straipsnio 2 dalyje yra išvardinta keliolika objektų – be kita ko, su išimtimis – kuriuose draudžiama organizuoti lošimus. Tačiau pažymėtina, kad minėtos įstatymo nuostatos išsamiai neatskleidžia papildomų aplinkybių, galinčių turėti reikšmės sprendimui sutikti ar nesutikti dėl lošimo punkto steigimo priimti, išduoti leidimą lošimų organizatoriui tęsti veiklą ar neišduoti. Pavyzdžiui: draudžiama organizuoti lošimus gyvenamuosiuose namuose ar mokyklose, tačiau papildomai nedetalizuojamas atstumas, kuriuo lošimai galėtų būti vykdomi nuo ALĮ 10 straipsnio 2 dalyje įvardintų objektų, tarkime, nuo gyvenamųjų namų, ugdymo įstaigų, pan. (Įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 1–7 punktai); Įstatyme neatskleista „atskirų patalpų“ sąvoka – todėl nėra aišku, tarkime, ar patalpos, turinčios bendrą sieną su kino teatru ar paaugliams skirtų rūbų parduotuve laikytinos atskiromis pagal Įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 15, 17 punktus, ar ne, ir pan. Tiek galiojančiu, tiek siūlomu teisiniu reguliavimu savivaldybėms suteikiama pernelyg plati diskrecija tiek savo žemesnės galios teisės aktuose nustatyti skirtingą ir nevienareikšmišką reguliavimą, tiek savo nuožiūra spręsti dėl leidimo steigti lošimų vietą ar tęsti lošimo veiklą tam tikroje vietoje išdavimo / neišdavimo ar leidimo pratęsimo / nepratęsimo. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą yra nurodęs, kad poįstatyminiame teisės akte nustatytas teisinis reglamentavimas turi būti grindžiamas teisiniu reglamentavimu, įtvirtintu įstatymuose, ir gali jį tik detalizuoti, tačiau negali būti sukuriama naujos bendro pobūdžio normos, konkuruojančios su įstatymo normomis [2010 m. liepos 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I444-6/2010, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-492-30-12, kt.] Todėl, STT nuomone, nuostatos, susijusios su tam tikrų teisių ūkio subjektui suteikimu, jų suvaržymu ar panaikinimu – leidimų organizuoti lošimus išdavimo ar neišdavimo, kaip ir jų galiojimo pratęsimo ar nepratęsimo sąlygos, kriterijai turi būti aiškiai, išsamiai ir nedviprasmiškai apibrėžtos įstatyme. Todėl STT siūlė svarstyti galimybę papildyti projektu siūlomo 241 straipsnio nuostatas, išsamiai detalizuojant savivaldybės tarybos sprendimo dėl sutikimo ar nesutikimo, leidimo pratęsimo ar nepratęsimo priėmimo sąlygas ir kriterijus.

(iii) aukščiau minėtų pastabų kontekste aktuali ir 2021 m. birželio 22 d. STT antikorupcinio vertinimo išvadoje „Dėl loterijų ir azartinių lošimų organizavimą bei kontrolę reglamentuojančių teisės aktų“ Nr. 4-01-4788 pateikta pastaba dėl Azartinių lošimų įstatymo 7 straipsnio, kuriame numatyta, kad Lošimų licencijavimo taisyklės tvirtina Vyriausybė. Svarstyтина, ar Įstatymo nuostatų suteikiama galimybė žemesnės galios teisės aktuose nustatyti tam tikrų teisių ūkio subjektams nustatymo ar panaikinimo pagrindus antikorupcinio požiūriu nėra ydinga ir atitinka iš Konstitucijos kylantį principą, pagal kurį ūkinę veiklą ribojančios nuostatos gali būti reguliuojamos tik įstatymo lygmenyje. Žemesnės galios teisės aktai priimami, keičiami ar papildomi greičiau ir paprasčiau nei įstatymai, todėl, mūsų nuomone, didėja korupcijos pasireiškimo rizika, keičiant ir „pritaikant“ žemesnės galios teisinį reguliavimą palankesne tam tikrai (-oms) interesų grupei (-ėms) linkme. Atsižvelgiant į tai, kad Projektu siūloma įvesti naują licencijos rūšį, mūsų nuomone, su jos išdavimu, stabdymu, panaikinimu susiję aspektai taip pat turėtų būti išsamiai detalizuoti įstatyme. 2021 m. rugsėjo 27 d. Finansų ministerija informavo, kad nuo 2021 m. lapkričio 1 d. pradeda veikti naujoji lošimo automatus ir lošimo stalus apjungianti Automatų kontrolės informacinė sistema (LAKIS), su kuria „bus galima valdyti duomenis apie įplaukas ir išmokėtas išmokas. Tai leis užtikrinti kontrolę, turint galimybes susieti mokesčio dydį su įrenginio uždirbamomis pajamomis“. Tokiu būdu esą atsirastų galimybė

įtvirtinti nuoseklią priežiūros sistemą, užtikrinti skaidrumą ir teisingą lošimų sektoriaus apmokestinimą. Nuo 2021 m. lapkričio 1 d. įsigaliosiančios naujos Įstatymo redakcijos 16 straipsnio 9 dalyje numatyta, kad kiekvienas lošimo automatas turės turėti įdiegtus elektroninius skaitiklius, kurie lošimo metu didėjimo tvarka fiksuotų šiuos automato duomenis: 1) už dalyvavimą lošime įmokėtus kredito arba piniginius vienetus; 2) laimėtus kredito arba piniginius vienetus; 3) lošimo namų (kazino) arba automatų salono kasoje apmokėtus kredito arba piniginius vienetus (jeigu tokia funkcija įdiegta automate); 4) A kategorijos automatu laimėto kaupiamojo fondo kredito arba piniginius vienetus (jeigu tokia funkcija įdiegta automate); 5) loštų lošimų skaičių. Pažymėtina, kad, remiantis Lošimo automatų kontrolės informacinės sistemos nuostatų, patvirtintų Lošimų priežiūros tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus 2018 m. rugpjūčio 20 d. įsakymu Nr. DI-416, 10 punktu, LAKIS duomenų teikėjai: stalo lošimus ir lošimus A kategorijos automatais organizuojančios bendrovės, kurios duomenis teikia naudodamos LAKIS ir Elektroninę automatų duomenų valdymo sistemą (toliau – EADVS) (10.1 papunktis) ir lošimus B kategorijos automatais organizuojančios bendrovės, kurios duomenis teikia naudodamos EADVS (10.2 papunktis). Tačiau nei aktualioje ar nuo 2021 m. m. lapkričio 1 d. įsigaliosiančioje Įstatymo redakcijoje, nei Projekto nuostatomis nenumatomas nuotolinio lošimo įrenginių prijungimas prie LAKIS ar įdiegimas kitokių papildomų priemonių, padidinsiančių nuotolinių lošimų pajamų apskaitos skaidrumą bei teisingą šio sektoriaus apmokestinimą. Manytina, kad situacija, kai papildomi kontrolės mechanizmai numatomi tik daliai tam tikro sektoriaus ūkio subjektų, yra ydinga ir antikorupcinio požiūriu, todėl siūlome svarstyti galimybę maksimaliai suvienodinti finansinės atskaitomybės reikalavimus visų rūšių azartinių lošimų organizatoriams, kas ypatingai svarbu, kai šiuo metu svarstoma atsakyti fiksuoto dydžio lošimų mokesčio ir pereiti prie lošimo organizatorių gaunamų grynąjų pajamų apmokestinimo, nustatant procentinę dalį nuo faktiškai lošėjų statomų sumų ir išmokėtų laimėjimų skirtumo;

(iv) nei galiojantis teisinis reguliavimas, nei jo pakeitimo projektai nereguliuoja ir nereguliuoja nuotolinius azartinius lošimus (nuotolinius kazino, lošimų automatų, bingo, kt.) imituojančių aplikacijų, programėlių mobiliuosiuose įrenginiuose, kurias vartotojas parsisiunčia nemokamai, tačiau kuriose įsigyjama mokamų paslaugų, lošėjo pinigai konvertuojami į virtualią programėlės valiutą, pan., iš esmės neribojant maksimalios galimos išleisti sumos, teisės aktuose nenumatyta tokių paslaugų tiekėjų kontrolė, neapribojamos nepilnamečių asmenų galimybės įsidiesti ir lošti azartinius lošimus primenančiose programėlėse, taip pat nenumatomos galimybės lošėjui pareikšti valią apriboti savo galimybes lošti naudojantis tokiomis programėlėmis, aplikacijomis;

(v) projekto nuostatose taip pat nėra numatyta papildomų priemonių siekiant apsaugoti nepilnamečių ir lošti nebenorinčių asmenų interesus nuo žalingo nuotolinių lošimų poveikio, kuris yra didesnis nei lošiant antžeminiuose lošimo punktuose ir salonuose, nes sukurtos žaidėjo paskyros duomenimis tame pačiame įrenginyje, pavyzdžiui, stacionariame ar nešiojamame kompiuteryje, mobiliojo ryšio telefone, pan. gali pasinaudoti ir asmenys, kuriems tai draudžiama remiantis Įstatymo ir įgyvendinamųjų teisės aktų nuostatomis. Aktualios redakcijos Įstatymo nuostatos nustato tik pačių lošėjų atsakomybę, kad jiems suteiktu kodu ir (ar) slaptažodžiu, skirtais prisijungti prie nuotolinio lošimo paskyros, nepasinaudotų tretieji asmenys, numatant, kad nustačius lošėjui suteikto kodo ir (ar) slaptažodžio perdavimo kitiems asmenims faktą, su lošėju tiesiog nutraukiama nuotolinio lošimo sutartis (Įstatymo 202 straipsnio 3 dalis);

(vi) aukščiau minėtos pastabos aspektu aktuali ir 2017 m. gruodžio 8 d. antikorupcinio vertinimo išvadoje Nr. 4-01-9574 teikta pastaba dėl kai kurių nuotoliniu būdu – internetu – vykdomų loterijų panašumo savo turiniu į azartinių lošimų automatų. Vadovaujantis Įstatymo 2 straipsnio 3 dalies 2 punktu, B kategorijos automatas – riboto laimėjimo automatas, kuriame didžiausia statoma suma – 0,5 euro, vieno lošimo laimėjimas negali būti daugiau kaip 200 kartų didesnis už statomą sumą, o vieno lošimo trukmė ne trumpesnė kaip 3 sekundės, kad apsaugotų asmenis nuo greitų ir didelių statymų bei pralošimų. Tuo metu kai kuriose loterijų organizatorių interneto svetainėse galima įsigyti neribotą skaičių momentinės loterijos bilietai, o žadami laimėjimai gali būti net keliasdešimt kartų didesni už statomą sumą, t. y. įsigyjamo loterijos bilieto vertę – taigi, kai kuriose interneto momentinėse loterijose prasilošimo galimybė yra didesnė. Atsižvelgiant į tai, STT nuomone, svarstytinas interneto loterijų santykis su lošimų automatais, be kita ko – ir nuotoliniais, nes galiojančiuose teisės aktuose nustatyti skirtingi reikalavimai loterijų ir nuotolinių bei antžeminių lošimų organizatoriams, jų atskaitomybė, skirtingas asmenų, norinčių dalyvauti loterijose ir azartiniuose lošimuose, amžius, kt. Darytina prielaida, kad dėl skirtingo teisinio reguliavimo gali būti neužtikrinama efektyvi loterijų ir azartinių lošimų organizatorių veiklos priežiūra ir sudaromos nevienodos sąlygos iš esmės toje pačioje srityje veikiantiems subjektams (nuotolinių loterijų ir lošimų organizatoriams), o tai laikytina papildomu korupcijos rizikos veiksniu. Atsižvelgdami į aiškinamajame rašte iškeltą Įstatymų projektų tikslą „surinkti papildomų mokesčių į valstybės biudžetą ir tokiu būdu sudaryti galimybes geriau apsaugoti visuomenės ir lošėjų interesus nuo neigiamo lošimų poveikio“, STT siūlė svarstyti galimybę inicijuoti atitinkamus teisės aktų pakeitimus, užtikrinsiančius didesnį nuotolinių lošimų (ir juos primenančių kitų žaidimų, interneto loterijų) skaidrumą, efektyvesnę lošimo organizatorių kontrolę bei geresnę pažeidžiamų asmenų apsaugą nuo dalyvavimo nuotoliniuose lošimuose.

ⁱⁱ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2021-10-07 raštas Nr. ((7.28E-04)-5K-2116516)-6K-2105947 „Dėl pateikto pasiūlymo Loterijų ir lošimų mokesčio įstatymo Nr. IX-326 1, 6, 8 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 51 straipsniu įstatymo projektui Nr. XIVP-644(2)“.

ⁱⁱⁱ 2021-10-14 Loterijų ir lošimų mokesčio įstatymo Nr. IX-326 1, 6, 8 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 5(1) straipsniu įstatymo projektas Nr. XIVP-644(2).

^{iv} 2009 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo Liga Portuguesa de Futebol Profissional ir Bwin International, C42/07, EU:C:2009:519, 57 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija 72 punkte bei 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo Carmen Media Group, C46/08, EU:C:2010:505, 101 punktą.

^v Minėtų sprendimų Liga Portuguesa de Futebol Profissional ir Bwin International 70 punktą bei Carmen Media Group 102 punktą.

^{vi} Minėto Sprendimo Carmen Media Group 103 punktą.

^{vii} 2021-12-05 portalo delfi.lt publikacija „Bręsta valstybinės loterijos idėja: Majauskas prasmę mato, verslas tokios idėjos purtosi“

^{viii} Europos Komisija 2011.3.24, KOM(2011) 128 galutinis, Žalioji knyga „Internetiniai lošimai vidaus rinkoje“.

^{ix} 2013-01-21-2014-07-21 laikotarpiu ėjo Finansų viceministro, atsakingo už azartinių lošimų ir loterijų reguliavimą pareigas, pareigas. Jo darbo Finansų ministerijoje metu 2013-12-06 į LPT Kontrolės skyriaus vedėjo pareigas buvo paskirtas V. Daukšys, kuris nuo 2015-01-16 užėmė LPT direktoriaus pareigas. LPT (kurios ankstesnis pavadinimas buvo Valstybinė lošimų priežiūros komisija) ir jos tametinė direktorė E. Bishop, viršydama savo kompetencijos ribas (veikdama *ultra vires*) savo nutarimais ir įsakymais (poįstatyminiais teisės aktais) „įteisino“ naujų lošimų organizavimą, nepaisant to, kad naujų azartinių lošimų ir loterijų organizavimą buvo galima įteisinti tik įstatymu. Net ir po to, kai po Generalinės prokuratūros, ginusios viešąjį interesą, skundų VLPK nutarimai/LPT direktoriaus įsakymai buvo pripažinti neteisėtais (negaliojančiais), LPT tametinė direktorė E. Bishop ir LPT dabartinis direktorius V. Daukšys ir toliau dangstė (komuflavo) neteisėtą nuotolinių lažybų organizavimą. 2013 metų rugsėjo 25 d. SBFK pirmininkas įregistravo Azartinių lošimų įstatymo 10 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIP-1023, kuriuo pasiūlyta ypatingos skubos tvarka įteisinti internetinių lažybų organizavimą numatant, kad jis įsigaliotų nuo 2014 metų sausio 1 d. Finansų ministerija, atstovaujama viceministro V. Galvono, siūlė Vyriausybei skubiai pritarti šiam įstatymo projektui.

^x 2014-06-11 portalo 15min.lt straipsnis „STT juodasis sąrašas: devyni viceministrai iš penkių ministerijų“.

^{xi} 2014-06-07 V. Galvono interviu dienraštyje „Vakaro žinios“ „Aš pigiai nesiskolinu“ teigiama, kad nacionalinei televizijai paviešinus neva finansų viceministro Vytauto Galvono ir bendrovės „Top Sport“ savininko Gintaro Staniulio pasirašytą 300 tūkst. litų vertės paskolos sutartį, kilo tikrų tikriausias skandalas.

^{xii} 2013-09-24 portalo 15min.lt straipsnis „Kas septintus metus trukdo Seimui priimti Azartinių lošimų įstatymą?“.

^{xiii} 2012-01-30 portalo iq.lt straipsnis „Generalinio prokuroro pavaduotojas A. Nevera nusprendė atsistatydinti“.

^{xiv} MRU tyrimo rezultatai pristatyti mokslinėje konferencijoje, kurios pranešimai pasiekiami interneto svetainėje www.losimukonferencija.lt

^{xv} VLPK/LPT *ultra vires* veiklą apibūdinantys poįstatyminiai teisės aktai, veiksmai ir neveikimas (5 epizodai):

(1) 2010-06-17 VLPK nutarimais Nr. N-159; Nr. N-160; Nr. N-161; Nr. N-162; Nr. N-163; Nr. N-164; Nr. N-165; Nr. N-166; Nr. N-167; Nr. N-168; Nr. N-169; Nr. N-170, kuriais buvo suderintos UAB „Žalgirio loto“ didžiųjų loterijų taisyklės, buvo „įteisintas“ video loterijų terminalų eksploatavimas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. lapkričio 8 d. nutartimi aukščiau nurodyti VLPK nutarimai buvo panaikinti. Byla buvo inicijuota Generalinės prokuratūros, ginusios viešąjį interesą, prašymu. LVAT nustatė, kad VLPK, veikdama *ultra vires*, savo aukščiau nurodytais nutarimais (ne įstatymu) suteikė teisę loterijų organizatoriams eksploatuoti video loterijų terminalus, nurodant tikrovės neatitinkantį motyvą, kad tai tėra tik loterijos bilietų pardavimo įrenginys. 2011-07-28 VLPK nutarimu Nr. N-188 buvo „įteisintas“ lažybų įrenginių eksploatavimas (Juo buvo „įteisintas lošimų įrenginius „DIPLOMAT RACING DOGS-LT110106DC-GLI AUSTRIA-2011/06/27“ („Racing dogs“) ir „MOHIO-RACING LEAGUE-2011MHI003LC372-GLI-2011/06/22 („Racing league“) naudojimas). Specialių reikalavimų lažybų įrenginiams Lietuvos Respublikoje nebuvo nustatyta, todėl sertifikuojant lažybų įrenginius buvo pritaikytos bendros Azartinių lošimų įstatymo nuostatos (lošimo įrenginio sąvoka, lošimo rūšies (lažybų) bendrieji principai bei Lošimų priežiūros tarnybos nustatyti bendrieji reikalavimai lošimo įrenginiams (gaminio atitikties lentelė, simboliniai užrašai, techninės dokumentacijos atitikimas). Lažybos įrenginių pagalba organizuojamų virtualių (kazino tipo) lošimų turinio analizė patvirtina, kad lažybų įrenginys yra A kategorijos automatas. ALĮ imperatyviai nustato, kad tokie automatai turi būti eksploatuojami tik lošimo namuose (kazino). Finansų ministerija nesikreipė į Generalinę prokuratūrą tam, kad būtų apgintas viešasis interesas ir būtų panaikintas VLPK 2011 m. liepos 28 d. nutarimas Nr. N-188, įteisinantis lažybų įrenginius (A kategorijos automatus);

(2) 2010-06-10, 2011-02-05, 2011-05-19 VLPK nutarimai, kuriais buvo patvirtinti naujos redakcijos lažybų organizavimo reglamentai bendrovėms UAB Top Sport, UAB Baltic Bet, UAB Orakulas, suteikiantys jiems „teisę“ teikti lažybų paslaugas internetu ir telefonu. Generalinė prokuratūra, siekdama apginti viešąjį interesą, prašė teismo panaikinti kaip neteisėtus. Pasak Generalinės prokuratūros, Azartinių lošimų įstatymas ir kiti teisės aktai nustato, kad lažybos gali būti organizuojamos ir gali vykti tik lažybų punkte, visus kitus lažybų organizavimo būdus, tokius kaip lažybos telefonu ar internetu, įstatymas draudžia. Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegija, išnagrinėjusi administracinę bylą, padarė išvadą, kad Valstybinė lošimų priežiūros komisija 2011 m. vasario 15 d. ir 2011 m. gegužės 19 nutarimais įtvirtinusi galimybę UAB „Baltic Bet“ ir UAB „Orakulas“ organizuoti lažybas Azartinių lošimų įstatyme nenumatytu (internetu ar telefonu) būdu, pažeidė Azartinių lošimų įstatymą, todėl panaikino šiuos nutarimus kaip neteisėtus, prieiga per Internetą - <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/teismas-losimu-bendroves-neturi-teises-organizuoti-lazybu-internetu-56-185434?copied>).

(3) Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegija, išnagrinėjusi administracinę bylą, padarė išvadą, kad Valstybinė lošimų priežiūros komisija 2011 m. vasario 15 d. ir 2011 m. gegužės 19 nutarimais įtvirtinusi galimybę UAB Baltic Bet ir UAB Orakulas organizuoti lažybas Azartinių lošimų įstatyme nenumatytu (internetu ar telefonu) būdu, pažeidė Azartinių lošimų įstatymą, todėl panaikino šiuos nutarimus kaip neteisėtus. Bylos dalį dėl reikalavimo panaikinti Valstybinės lošimų priežiūros komisijos 2010 m. birželio 10 d. nutarimą dėl UAB Top Sport naujos redakcijos lažybų organizavimo reglamento patvirtinimo, teismas nutraukė, nes Generalinė prokuratūra kreipėsi į teismą praleidusi įstatymo nustatytą terminą – apie galimai pažeistą viešąjį interesą Generalinei prokuratūrai buvo žinoma jau 2010 m. lapkričio 4 d., o ji į VAAT kreipėsi tik 2011 m. rugpjūčio 29 d. 2011 m. vasario 15 d. VLPK nutarimu Nr. N-33 „Dėl UAB „Baltic Bet“ naujos redakcijos lažybų organizavimo reglamento patvirtinimo“ buvo įteisintas lažybų organizavimas internetu ir telefonu. VLPK sprendimą, įteisinantį lažybų organizavimą internetu ir telefonu, Generalinės prokuratūros iniciatyva LVAT nutartimi 2013 m. gegužės 2 d. administracinėje byloje Nr. A143-656/2013 panaikino, konstatuodamas, kad VLPK 2011 m. vasario 15 d. nutarimas Nr. N-33 „Dėl UAB Baltic Bet naujos redakcijos lažybų organizavimo reglamento patvirtinimo“ ta apimtimi, kuria numatyta galimybė lošėjams informaciją perduoti internetu, SMS arba telefonu, yra neteisėtas. Teismas šioje byloje pripažino, kad LPT priimdama neteisėtą nutarimą ta apimtimi, kuria įteisinoma lažybų organizavimo būdus, nenumatytus įstatymuose, inter alia lažybas telefonu ar internetu, veikė ultra vires. Nepaisant LVAT 2013-05-02 nutarties (ji įsiteisėjo nuo paskelbimo momento ir tapo įstatymo galią turinčiu dokumentu, privalomu visoms valstybinio valdymo institucijoms ir kitiems asmenims), 2013-06-27 Lošimų priežiūros tarnybos direktorė E.Bishop priėmė įsakymą (Įsakymas Nr. DI-216 „Dėl Valstybinės lošimų priežiūros komisijos 2011-05-19 nutarimu Nr. N-106 „Dėl UAB „Orakulas“ naujos redakcijos lažybų organizavimo reglamento patvirtinimo“ patvirtinto lažybų organizavimo reglamento 26, 27, 28, 30, 32 ir 55 punktų ir V skyriaus 1 ir 2 skirsnių bei priedo reglamento Nr. 1 panaikinimo), kuriuo imperatyvioms teisės normoms prieštaraujančio reglamento (pagal apibrėžimą jis yra negaliojantis nuo jo priėmimo momento (lot. ab initio) tariamą galiojimą pratęsė 3 mėnesiams (t.y. iki 2013-09-27 dienos), taip pratęsdama tariamą (kvazi) teisę lažybų organizatoriams organizuoti lažybas telefonu ir (ar) Internetu. Šis įsakymas buvo priimtas, nepaisant to, kad jame expressis verbis yra konstatuota, kad UAB Orakulas lažybų organizavimo reglamento nuostatos, sudarančios galimybę organizuoti lažybas internetu ar telefonu, prieštarauja imperatyvioms teisės normoms. Skandalingas Lošimų priežiūros tarnybos direktoriaus įsakymas reikalauja neatidėliotino griežto teisinio įvertinimo. UAB Top Sport apskundė šį įsakymą bei skunde nurodė, kad minėto įsakymo vykdymas reikštų tai, kad ji turėtų nutraukti veiklą lažybų procese perduodant informaciją internetu ar kitomis ryšio priemonėmis. Informacijos perdavimo internetu ir kitomis ryšio priemonėmis paslaugų teikimas lošimuose dalyvaujantiems asmenims yra neatsiejama jos verslo dalis, todėl šio įsakymo vykdymas lemtų didžiosios pareiškėjos verslo dalies nutraukimą, atitinkamai, netgi galėtų lemti pareiškėjos verslo žlugimą ir (ar) būtinybę imtis kitos veiklos. UAB Top Sport pažymėjo, kad būtinybę stabdyti ginčijamo įsakymo vykdymą lemia ir tai, kad jis yra kreipėsis dėl Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo pakeitimų ir papildymų lošimus vykdant virtualioje erdvėje, o taip pat jau nuo 2011 m. yra svarstomas Azartinių lošimų įstatymo pakeitimo projektas, kuris išspręstų šiuo metu galiojantį Azartinių lošimų įstatymo neapibrėžtumą teikiant su lošimais susijusias paslaugas internetu ir kitomis ryšio priemonėmis. Tokį situacijos vertinimą viešai patvirtino ir tuometinė LPT direktorė E.Bishop, kuri teigė, kad susiformavusi teismų praktika Lietuvoje užkirto kelią azartiniams lošimams internetu: Buvo ilgas teisminis procesas, po kurio teismas priėmė sprendimą, kad lažybos internetu yra neleistinos. Sprendimas buvo skirtas vienai lažybų bendrovei, tačiau sprendime buvo pasisakyta ir dėl lažybų organizavimo internetu ar telefonu neteisėtumo Azartinių lošimų įstatymo požiūriu. Pasak jos, įvertinus teismo nutartyje pateiktus motyvus, vadovaujantis Azartinių lošimų įstatymu, anksčiau priimtoms komisijos patvirtintų lažybų reglamentų nuostatos, kuriomis leisti lošimai internetu ir telefonu, pripažintos netekusiomis galios. Priežiūros tarnybos įsakymas įsigalios rugsėjo pabaigoje. Kol nebus priimtas naujas Azartinių lošimų įstatymas ar šiuo metu galiojančio įstatymo

papildymas ir pakeitimas, Lietuvoje negalimi jokie azartiniai lošimai internetu ar telefonu, – paaikino E.Bishop (Internetinė prieiga - <http://www.lazybos.net/nuo-spalio-jokiu-losimu-internetu-2013-09-19/>). Tuo metu UAB Top Sport vadovas Gintaras Staniulis prognozavo, jog įsigaliojus ribojimams iki šiol legaliai veikusios lažybų bendrovės atsidurs ant bankroto slenksčio. Man sunku įsivaizduoti tokią situaciją, nes tai būtų visiškas verslo sužlugdymas. Tai tas pats, kas važiuojančiai mašinai nuimti du ratus. Ji gal kažkiek ir važiuotų. Toks elgesys būtų nepateisinamas, – sakė G.Staniulis. Pasak jo, Lietuvoje ribojama legaliai veikiančių lažybų bendrovių veikla, tuo tarpu mokesčių nemokantys lažybų tarpininkai neliečiami: Nei vienoje pasaulio šalyje nėra taip, kad nelegalūs rinkos dalyviai turėtų geresnes verslo sąlygas, nei veikiantys legaliai. Tai nepaaiškinama. Kiek tenka kreiptis į įvairias institucijas, visi palinksi galvom, bet tai tęsiasi (2013 m. rugsėjo 19 d., Internetinis portalas - ekonomika.lt, Internetinė prieiga - <http://www.lazybos.net/nuo-spalio-jokiu-losimu-internetu-2013-09-19/>). Įsigaliojus draudimui nei UAB Top Sport, nei kitos lažybų bendrovės lažybų organizavimo internetu ir telefonu nenutraukė.

(4) 2014-07-01 LPT direktorė E.Bishop kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą su prašymu panaikinti (pripažinti netekusiu galios) jos pačios 2010 m. birželio 10 d. priimtą nutarimą Nr. N-157 „Dėl UAB „Top Sport“ naujos redakcijos lažybų organizavimo reglamento patvirtinimo“, ta apimtimi, kuria šiuo nutarimu buvo patvirtintos UAB „Top Sport“ naujos redakcijos lažybų organizavimo reglamento nuostatos, leidžiančios bendrovei organizuoti lažybas elektroninio ryšio priemonėmis (internetu ar telefonu). Šis Lošimų priežiūros tarnybos kreipimasis (skundas) kelia du esminius klausimus. Pirma, kodėl Lošimų priežiūros tarnybai reikėtų kreiptis į teismą panaikinti jos pačios priimtą nutarimą (tą ji galėjo tai padaryti ir pati) (tą teismai ir konstatavo)?; antra, kaip galima panaikinti tai, kas buvo jau panaikinta Lošimų priežiūros tarnybos 2013 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. DI-215? Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) 2014 m. rugpjūčio 20 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. AS556-951/2014 paliko nepakeistą Vilniaus apygardos administracinis teismo 2014 m. liepos 8 d. nutartį, kuria atsakyta priimti Lošimų priežiūros tarnybos (toliau – LPT) prašymą, motyvuojant tuo, kad LPT prašo panaikinti savo priimtą sprendimą. Taigi, šiuo atveju pareiškėjas ir atsakovas yra tas pats viešojo administravimo subjektas. LVAT pažymėjo, kad administracinėje byloje privalo būti abi bylos šalys – pareiškėjas ir atsakovas. Pareiškėjui ir atsakovui sutapus, tuo paneigiama teisės ginčijimo, be kita ko, implikuojančio abiejų bylos šalių buvimą, esmė ir prasmė bei eliminuojamas ginče dalyvaujančių bylos šalių priešingų interesų turėjimas kaip neatsiejamas ginčo prigimties elementas (LVAT administracinėje byloje Nr. AS602-243/2012). LVAT taip pat yra konstatavęs, kad teisės ginčijimas lemia ir šalių buvimą, todėl pareiškėjas ir atsakovas negali sutapti, o tokia situacija, kai pareiškėjas ir atsakovas sutampa, sukelia akivaizdų interesų konfliktą (LVAT 2004 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A4-65/2004).

(5) LPT direktorius 2016-04-07 d. ir 2016-06-02 d. priėmė įsakymus Nr. DI-168, DI-169, DI-170, DI-171, DI-173, Nr. DI-321, DI-323, kuriais patenkino loterijas organizuojančios bendrovės UAB Lietloto, prašymus 1) priskirti nurodytus žaidimus „didžiosios momentinės internetinio ryšio loterijos rūšiai“; 2) suderinti didžiųjų momentinių internetinio ryšio loterijų: „Pinigų griūtis“, „X&O“, „LOBIŲ ĮLANKA“, „LOBIŲ SALA“, „BURTININKO KAMBARYS“, „DEIMANTAI“, „SEPTINTAM DANGUI“, „PINIGŲ GALIA“ (toliau – Internetinė loterija/Taisyklės) taisykles. Generalinė prokuratūra, gindama viešąjį interesą, minėtus LPT direktoriaus įsakymus apskundė. Vilniaus apygardos administracinis teismas patenkino Generalinės prokuratūros prokuroro, ginančio viešąjį interesą, prašymą panaikinti LPT direktoriaus priimtus įsakymus, kuriais didžiosios loterijos „Pinigų griūtis“, „Lobių įlanka“, „Aukso įlanka“ „Grynas auksas“ ir kt. buvo priskirtos momentinės internetinio ryšio loterijos rūšiai. Taip pat šiais įsakymais buvo suderintos ir šių loterijų taisyklės (Interneto prieiga - <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/prokuroro-pasymu-teismas-panaikino-losimu-prieziuros-tarnybos-iskymus-56-811066>). LPT veikimo principus patvirtino tas faktas, jog LPT direktorius savo įsakymais „legalizuoja“ e-loterijas, kurdamas teisinę prielaidą joms savo parametrais ir veikimo principais dar labiau priartėti prie lošimų, o taip pat bando įteisinti per jų pačių parengtą Loterijų įstatymo projektą. Panaši bylinėjimosi bei bylos vilkinimo taktika buvo taikoma ginčijant LPT nutarimus dėl lažybų organizavimo internetu ir telefonu. Galimybės organizuoti nuotolinius lošimus sudarymas lažybų bendrovėms keleriais metais anksčiau nei buvo ex lege (per įstatymą) legalizuoti nuotoliniai lošimai, suteikė joms nesąžiningą konkurencinį pranašumą, nes per šį laikotarpį jos buvo nekontroliuojamos, susikūrė didžiausių vartotojų duomenų bazė (net neturėdamos teisių rinkti ir saugoti asmens duomenis) ir užvaldė nuotolinių lošimų rinką. Tai sąlygojo socialiai pavojingiausių neriboto statymo nuotolinių lošimų ypatingai greitą milžiniško dydžio vartojimo augimą ir šio sektoriaus dominavimą.

^{xvi} Internetinė prieiga - <http://www.lazybos.net/kodel-nepriimtas-azartiniu-losimu-istatymas-2013-09-24>.

^{xvii} 2016-01-05 Konstitucinis teismas pranešė nutraukęs bylą, kurioje Seimo nariai prašė ištirti, ar Azartinių lošimų įstatyme įtvirtintas draudimas šalies įmonėms organizuoti lažybas internetu neprieštarauja Konstitucijai. Nuo 2016 metų sausio įsigaliojus šio įstatymo pakeitimams nebeliko nuostatų, ribojančių galimybę įmonėms organizuoti lažybas internetu.

^{xviii} 2023-01-03 portalo lrt.lt straipsnis „Už PVM lengvatos palaikymą iš partijos išspirtam Majauskui – tūkstantinė verslo atstovų parama mero rinkimuose“.

^{xix} Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, kaip nusikalstama veika, teismų praktikoje suprantamas kaip valstybės tarnautojo (tokį statusą turi ir Seimo nariai) ar jam prilyginto asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei ir turiniui. Kitaip tariant, piktnaudžiavimas įmanomas tada, kai asmuo užima tam tikras pareigas ar turi suteiktus įgaliojimus, kurie jam suteikia galimybę priimti vienokius ar kitokius sprendimus ar atlikti veiksmus, o jis šia teise naudojasi priešingai valstybės ir viešiesiems interesams, tą suvokia ir sąmoningai padaro šiems interesams turtinės ar neturtinės žalos. Piktnaudžiavimas yra bene dažniausiai praktikoje inkriminuojama nusikalstama veika valstybės tarnybai, bet ji kelia daug teisės taikymo klausimų. 2021-04-21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (LAT) plenarinė sesija nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021, formuodama teismų praktiką tokio pobūdžio bylose, dar kartą pabrėžė, kad tik iš tiesų pavojingi ir sukėlę ne deklaratyvią, o aiškiai nustatomą ir apibrėžiamą (turtinę ar neturtinę) žalą veiksmai gali būti pagrindas baudžiamajai atsakomybei už piktnaudžiavimą taikyti. Tai reiškia, kad ne bet koks teisės aktų reikalavimų neatitinkantis valstybės tarnautojo (ar jam prilyginto asmens) elgesys yra pripažįstamas nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.

^{xx} Finansų ministerijos ir LPT veikla ir (ar) neveikimas lošimo paslaugų gerojo valdymo ir teisėkūros srityje vertintina baudžiamosios teisės kontekste. Valstybės viešoji atsakomybė atsiranda, jeigu valdžios institucijos ar jų darbuotojai neveikia taip, kaip pagal įstatymus jie privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktų priskirtų funkcijų arba, nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Teismų praktika liudija viešojo administravimo subjektų (prie jų priskirtina ir LPT) kompetencijų stoką ne tik gerojo valdymo, bet ir teisėkūros srityje. Iškilus ryškesnėms (viešąjį atgarsį sulaukusioms) problemoms, viešojo administravimo subjektai neretai tampa parlamentinės kontrolės ir (ar) teisėsaugos institucijų taikiniai. Taip atsitinka dėl daugybės priežasčių, prie kurių priskirtinas ir netinkamas teisinis reguliavimas (ar jo nebuvimas) ir (ar) netinkama administracinė praktika (gerojo valdymo stoka). Tačiau dažnai toks viešojo administravimo subjektų puldinėjimas yra atsitiktinis, ad hoc pagrindu (t. y. nukreiptas į konkrečios probleminės situacijos sprendimų paiešką), šalinantis pasekmes (o ne priežastis), kartu stokojantis sisteminio sprendimo požiūriu. Tol, kol stokojama konkrečiai viešojo administravimo problemai spręsti visuminių sprendimo būdų, už viešojo administravimo sistemų disfunkcijas teks susimokėti valstybei (mums visiems). Teisingumo principui prieštarautų valstybės atsakomybės pašalinimas, jei būtų nustatyta, kad valdžios institucija, pasinaudojusi diskrepcija, padarė akivaizdžią klaidą, pateikdama tam tikrą faktinių ir teisinių aplinkybių įvertinimą. Neretai atsitinka ir taip, kad valstybės tarnautojai, priimdami sprendimus ar atlikdami veiksmus, abiem atvejais sukeliančius teisinius padarinius, taiko teisės aktus, kuriuos teismai pripažįsta prieštaraujančiais Konstitucijai. Plačiau 2021-06-29 portalo delfi.lt publikacijoje „Precedentinė nutartis: už neteisėtus teisės aktus valstybei atsakomybė kyla nuo jų taikymo pradžios“.

^{xxi} Valstybės (viešoji) atsakomybė atsiranda tiek dėl Seimo, tiek dėl Finansų ministerijos ir (ar) LPT veikimo ir (ar) neveikimo. Valstybės atsakomybės už žalą dėl neteisėtų įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos (Lietuvos Respublikos Seimo) veiksmų atspindi Lietuvos teismų praktika [Žiūrėti: Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje, K. Jefremova v. Vidaus reikalų ministerija, Nr. A12-219-2004]. Valstybės veiksmais pažeistos asmens teisės gali būti veiksmingai apgintos tik tuo atveju, jei teisė sudaro sąlygas visų trijų valdžios šakų – įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės – sukeltai žalai atlyginti. Taigi pareiga valstybei atlyginti žalą pagal CK 6.271 straipsnį kiltų ir tuo atveju, jei žala atsirastų dėl neteisėtų įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos veiksmų. Atsižvelgiant į valdžių padalijimo principą, dualistinę Lietuvos Respublikos teismų sistemą ir tą aplinkybę, kad įstatymų leidžiamosios valdžios institucija (Lietuvos Respublikos Seimas) nevykdo viešojo administravimo veiklos, siūloma valstybės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl neteisėtų įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos veiksmų (CK 6.271 straipsnis), bylas priskirti bendrosios kompetencijos teismams. Plačiau - Selelionytė-Drukeitinienė, S. Valstybės deliktinės atsakomybės raidos tendencijos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius. 2008, p. 190, 241, 243–244; Vaitkevičiūtė, A. Valstybių narių atsakomybė už žalą pažeidus Europos Sąjungos teisę. Daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius, 2010, p.174.